

שכר הבאה ומילוי, ודאי יכול למכור את המים ואינו מחוייב ליתנם בחנם, הלכך יכול גם לקדש בהם (ר"י הוקן קדושין נח: וע"ש ברש"י ובמפרשים. ומלשון רבנו גרשום כאן משמע כפירוש הראשון. וכן נראית דעת הרמב"ד הל' אישות ה,ג. ואילו מהרמב"ם משמע כפירוש השני).

– מכאן (על פי פרוש רש"י) שאין ליקח שכר עבור מצוה שעושה לאחרים. אולם אם יש לו בה טורח – מותר ליטול שכר טרחתו (ר"י הוקן שם).

משמע שמפרש לפי טעם זה החילוק בין הזאה וקידוש למילוי והבאה, שבאלו אין טורח ובאלו יש [אבל לא משום חילוק בין גוף המצוה להכשרה, שיתכן ואף קידוש המים אינו אלא בגדר 'מכשיר']. אך מובא שם טעם שני לחילוק, שההבאה והמילוי אינם עיקר המצוה אלא 'מכשירי מצוה' (וע' ב'גליוני הש"ס' לר"י ענגיל). ולפי"ז מותר ליטול שכר על הכשר מצוה, הגם שאין בה טורח.

וזה לשון הרמב"ן (בתורת האדם, ו): 'ולענין שכר רפואה – נראה לי דמותר ליטול מהן שכר בטלה וטרחא, אבל שכר הלימוד אסור, דאבדת גופו הוא ורחמנא אמר והשבתו לו, ואמרינן לענין מצוות: מה אני בחנם אף אתה בחנם. הלכך שכר החכמה והלמוד אסור, דהוה ליה כשכר הזאה וקידוש, אבל שכר הטרחא מותר דהו"ל כשכר הבאה ומילוי דמותר. וכן שכר בטלה מותר, כדתנן אם היה זקן – מרכיבו על החמור. ונותן שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה. וכן מי שיש לו סממנין, וחבירו חולה צריך להן – אסור לו לעלות בדמיהן יותר מן הראוי. ולא עוד אלא אפילו פסקו לו בדמיהן הרבה מפני דוחק השעה, שלא מצאו סממנין אלא בידו – אין לו אלא דמיהן...'. ע"ע טוש"ע י"ד שלו – על נטילת שכר לרופא. וראה בענין זה בקבצים: 'אסיא' כרך ה; 'דיני ישראל' כרך ז. וע"ע טוש"ע או"ח תקפה.

(ע"ב) 'החשוד על השביעית – אין לוקחין ממנו פשתן'. נחלקו אמוראים בירושלמי (מעשרות ה,ג) בטעם הדבר; שהרי הפשתן אינו ראוי למאכל כלל [ואין בו קדושת שביעית. חזו"א שביעית י"ב], ומדוע נאסר ליקח מן החשוד? – או גזרה משום איסור ספיחים, או מפני שהזרע שגדל בו יש בו קדושת שביעית, או משום קנס חכמים.

'החשוד להיות מוכר תרומה לשום חולין, אין לוקחין ממנו אפילו מים ומלח. דברי רבי יהודה...'. בחשוד על השביעית לא קנס רבי יהודה ליקח ממנו שאר דברים – כי תרומה חמורה שהיא במיתה. וכן בחשוד על הבכור – לא קנסוהו כבתרומה, ששם אין חשד לאכילת בכור תם אלא שחשוד להטיל בו מום, כמו שפרש"י לעיל (עפ"י שפת אמת).

דף ל

'החשוד על זה ועל זה (פירוש, על זה או על זה) חשוד על הטהרות. ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה'. לא נקט לשון כוללת 'החשוד על הטהרות אינו חשוד...'. – כי יש חשוד על הטהרות שחשוד על שביעית ומעשרות – בטומאה דאורייתא, כגון שאינו נשמר מלטמא תרומה (עפ"י פירוש המשנה לרמב"ם; פסקי הרי"ד).

'אמר ר' אילעי: מתניתין כשראינוהו שנוהג בצינעא בתוך ביתו. וכן מה ששנינו 'החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות, החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית', מדובר כשראינו נוהג בצינעא בתוך ביתו. אבל בלאו הכי – החשוד לדבר קל חשוד לדבר החמור (צאן קדשים). ואין הלכה כר' אילעאי אלא כר' ינאי ברבי ישמעאל, ואפילו לא ראינוהו נוהג בצינעא, חשוד לדבר אחד אינו חשוד לדבר האחר (עפ"י רא"ש; ליקוטי הלכות). והרמב"ם הביא המשנה כצורתה והשמיט חילוקו של ר' ינאי בין אם היה חשוד בתחילה לשניהם, אם לאו. יש מפרשים שלפי המסקנא שהביאו מחלוקת חכמים ור"מ האם חשוד לדבר אחד נחשד לכל התורה, שוב אין צורך לחילוק זה של ר' ינאי, שהרי אפשר להעמיד הברייתא כר"מ. ולכן סתם הרמב"ם שבכל ענין החשוד לקל אינו חשוד לחמור. ע' מהריט"א).

(ע"ב) ז'הרי הוא כישראל מומר – נפקא מינה דאי קדיש קידושיו קידושין. וכן לקולא דינו כישראל לכל דבר, ומחזירים לו אבידה כישראל [כדין מומר לתאבון] (רמב"ם הל' איסורי ביאה יג, יז ומ"מ. וע"ש כס"מ). וכן אם מל – מילתו כשרה, וכדומה (עפ"י שפת אמת).

תמה שם מדוע נקטו בגמרא נפקותא לחומרא. ונראה שלשון 'קידושיו קידושין' משמע קדושין גמורים, והרי זו קולא גדולה שאם קבלה קדושין מאחר – אין חוששים לקידושי שני.

עוד על קידושי מומר, שיש אומרים שאין קידושיו קידושין – ע' טור אה"ע מד; תשב"ץ ח"ג מג מד; שו"ת מהרשד"ם ח"א אה"ע י; שו"ת אגרות משה אה"ע ח"ד פג. ע"ע במובא ביוסף דעת סנהדרין מד.

'עובד כוכבים שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד – אין מקבלין אותו. ר' יוסי בר' יהודה אומר: אפילו דקדוק אחד מדברי סופרים'. הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל, בתשובה אחת (באגרות משה י"ד ח"ג קא) כתב שמסתבר שדין זה אינו אלא לכתחילה, כלשון 'אין מקבלין אותו', אבל בדיעבד אם קיבל עליו אפילו מקצת מן המצוות ולא כולן – גירותו גירות.

וכשם שלר' יוסי בר' יהודה, כשקיבל את כל התורה מלבד דקדוק אחד מדברי סופרים, הלא נראה שמן התורה גירותו גירות [שאף מצוות 'לא תסור' בכלל קבלתו] וא"כ אין מסתבר שחכמים יעקרו גירות דאורייתא, שלכן משמע שהוא רק דין שלכתחילה – כמו כן נשמע מזה גם לרישא, כשלא רצה לקבל דין מדיני התורה, שהוא דין שלכתחילה ולא דיעבד [ובזה באר את המעשה (בשבת לא. וברש"י) בהלל שגיייר את הגר שלא קיבל עליו עדיין תושבע"פ. ע"ש באורך]; –

'... ואם כן, גירות זו שאינה רוצה לקבל תלבושת נשים צנועות – לכתחלה הא ודאי אין לקבלה. ובדיעבד אם קבלוה, תלוי בספק זה, ויותר נוטה שבדיעבד היא גירות. ולענין לכתחילה – הא כל גרותה הוא לשם אישות שאף בקבלת כל התורה אין לקבל, וא"כ ודאי איכא טעם גדול מה שהיו מסכימים כל הרבנים דהולנד לקבל אותה לגיירה אם היתה מקבלת כל דיני התורה (ע"ש בתחילת התשובה, שתקנו וגדרו בהולנד שלא לקבל גרים אלא בהסכמת כל הרבנים), אבל מ"מ טוב מה שלא מסכימין כולן בשביל זה תלבושת הצניעות שלא לקבלה, דשני דברים חמור מדבר אחד.

ויש לדון מצד אחר; דמאחר שנפרץ תלבושת הפריצות בעוה"ר גם בכנות ישראל, ואף באלו שהן שומרות תורה, שלכן הנכריה שבאה להתגייר הרי חושבת שהיא רק חומרא בעלמא שרוצים הרבנים להטיל עליה יותר מהדין, מאחר שידועת מנשים שמחזיקין אותן לשומרי דת ומתלבשות בתלבושת פריצות, ואף שאומרים לה הרבנים שהוא דבר איסור, אינה מאמינה להם, ואם כן יש לידון אותה כנתגיירה כשלא ידעה מדיני התורה שהוא גר, כדאיתא בשבת. ומסתבר זה, אף שלעת עתה אין לי

ראיה על זה, אבל בכל אופן טוב שלא לקבל דהא בעצם יש לדחות מצד שהגרות הוא לשם אישות, לכן אף שמאיוזה טעם הקילו בזה, מהראוי שלא להקל עוד קולות. בכל אופן התקנה (– תקנת הרבנים הנ"ל) היא ראויה ואין להתירה' (עוד על סברה זו – ע"ש ביו"ד ח"א קס).

ואולם בתשובה מאוחרת יותר (שם בסי' קח. שנכתבה עשר שנים אחר התשובה הנ"ל) כתב בהחלט ('פשוט וברור') שאף בדיעבד אינו גר כשלא קבל את כל המצוות ממש, כי ענין קבלת כל המצוות הוא ענין אחד – לשמוע ולעשות כציווי ה'. וכן נקט כהנחה פשוטה ומוסכמת בתשובות קודמות, שקבלת מצוות גמורה מעכבת בגירות (ע"ש ביו"ד ח"א קס קצד, וביו"ד ח"ב קכד ובאה"ע ח"א כז). וצ"ע.

וכן כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג כו,ה) שנראה מסברה כיון שקבלת מצוות מעכבת, ודאי צריך שיקבל עליו כל המצוות. ואולם יש להסתפק כשאינו מקבל עליו דקדוק מדברי סופרים, אפשר שהוא גר מן התורה שהרי קיבל עליו כל מצוות דאורייתא. או אפשר כיון שדינים דרבנן נכללים ב'לא תסור', הרי זה כמתנה על דין מדיני התורה. 'וצריך עיון'.

[ואולם כתב הגרמ"פ (שם בסי' קח) קולא אחרת; אם קיבל כל המצוות אלא שאמר לב"ד שלא יוכל לעמוד בנסיון ליהרג כשיאנסוהו בדברים שדינם יהרג ואל יעבור, או אפילו כשיאמר שלא יוכל לעמוד בנסיון של ממון – יש מקום גדול לומר שאין כאן חסרון בעצם קבלתו. ע"ש פרטים נוספים.

גדולה מזו כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג כו,ד) שהדין האמור כאן אינו אלא כשמתנה שלא לקבל, שיהיה מותר לו דבר זה מן הדין – בזה אין מקבלים אותו כי אין שיוור ותנאי בגירות ואין גירות לחצאין, אבל מי שמקבל עליו כל המצוות אלא שבדעתו לעבור לתיאבון – אין זה חסרון בדין קבלת מצוות. אא"כ ברור הדבר שבדאי יעבור אח"כ על איסורי תורה, באופן שיש אומדנא מוכחת שקבלתו עתה אינה כלום. ובספר דבר אברהם (ח"ג כז) פקפק בדבר. ע"ש.]

והנצי"ב (בשו"ת משיב דבר ח"ה מז) נקט בבירור שאין מקבלין' משמע לכתחילה, אבל בדיעבד גירותו גירות. וכן דייק ממעשה דהלל (וכן נסתפק בדבר בשו"ת בית יצחק ח"ב ק מובא באחיעזר שם. וכן נסתפק בזה בדבר אברהם שם). ואעפ"כ כתב לחקור בדבר בזמן הזה, לפי מה שכתבו התוס' (ביבמות מז.) שזה שאנו מקבלים גרים הגם שאין לנו מומחים, משום 'שליחותיהו דקמאי עבדינן', אם כן באופן שעשו ב"ד איסור בכך שקיבלו גר ללא קבלת מצוות גמורה, אפשר שאינם נעשים שלוחים באופן כזה, שלתקן נעשו שלוחים ולא לעוות. אלא שעיקר דברי התוס' אינם מוסכמים, כי מדברי הרי"ף והרמב"ם אין נראה כן, 'ולשיטה זו אם קבלו איזה אנשים זה הבא להתגייר עפ"י זה האופן שלא לשמור דת יהדות, אע"ג שעשו שלא כדין וגרמו לאותו איש רעה רבה שמחוייב ונענש על כל פרט כמו ישראל גמור, מכל מקום הוי גר עפ"י דין תורה'.

(אין בדבריו הכרעה מפורשת לדינא, ע"ש. ויש להעיר לפי הסברה שהעלה לחוש עפ"י דברי התוס', יצא שכל גרות שנעשתה שלא כדין שלכתחילה, יש בה חשש בדיעבד, וכן כשמעשים על הגט וכדו' בכל מקום שדינים עפ"י שליחותיהו, אם עשו שלא כדין יש לחוש שהדין בטל. וזה לא שמענו. וצ"ב).

'מקבלין לכנפים ואחר כך מקבלין לטהרות'. אפשר שהכינוי 'כנפים' בא מ'כפים'; או מפני שכפות היד הן קצה בגוף, והקצה הוא הכנף (כמו 'מכנף הארץ').

[וכן יש לפרש: 'תפלין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים' (שבת מט.) – אלישע הזהיר בנטילת ידים]. ומובא מספר חסדי דוד (על התוספתא) שנטילת ידים נקראת 'כנפים' על שם הגבהת היד הנצרכת בעת הנטילה, שעל כן קראה 'נטילת ידים'.

‘ואם אמר איני מקבל אלא לכנפים – מקבלין אותו לכנפים’. אעפ"י שאמרו לעיל שאין מקבלים בשיור – כתב רש"י: כיון שאינו משייר דבר שלם שהרי מקבל עליו נטילת ידים שהיא עיקר אכילת חולין בטהרה, לכך מקבלים אותו. ולפי"ז לכאורה נראה שהוא הדין לשאר דברים; אם קיבל עיקרי דברי חבירות ושייר פרטים – מקבלים אותו, שהרי לא שייר דבר שלם.

ואולם יש לדחות ששונה כאן לפי שמתחילה סדר הדברים הוא שמקבלים אותו לכנפים, ורק בשלב מאוחר יותר לשאר טהרות, כמו שהקדימה הברייתא, ועל כן אין כאן שיור כאשר אומר שאינו בא אלא לשלב הראשון. ויתכן שהגירסה הנכונה ברש"י: 'דאינו משייר בדבר שלם' – כלומר שקיבל ענין שלם בפני עצמו ולא שייר בו כלום (וע"ע אגרות משה יו"ד ח"ג קח).

‘עד כמה מקבלין אותו... שלשים יום... שנים עשר חדש’. הרמב"ם (מטמאי משכב ומושב י, ב) מפרש שעד זמן זה חוששים לו, משעבר הזמן הרי למד והורגל בטהרות כשאר כל החברים. ואף על פי שאינו תלמיד חכם (וכן פירש רבנו גרשום. וכן נראה בכונת רש"י בפירוש הראשון).

‘אבל אשת חבר שנשאת לעם הארץ, וכן בתו של חבר שנשאת לעם הארץ, וכן עבדו של חבר שנמכר לעם הארץ – אין צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה.’ ר' מאיר אומר: אף הן צריכין לקבל. פרש"י: מדובר כשחזרו לבית החבר. משמע שכל עוד הם נמצאים תחת עם הארץ – ודאי מורגלים בהרגליו וצריכין לקבל. וכן יש בתוספתא (דמאי ב. והובאה ברמב"ם מעשר י): 'בנו של חבר או עבדו של חבר שהיו למודין אצל עם הארץ – צריכין לקבל'.

ואולם משמע ברמב"ם שהוא מפרש ברייתא זו כפשוטה. וצריך לפרש שמדובר בימים הראשונים לשהותם אצל עם הארץ, בטרם הורגלו במנהגותיו, שלכן לתנא קמא אין צריכין לקבל. ולפירוש זה מובנת ראיית ר' שמעון בן אלעזר משום ר' מאיר כפשטותה, ששינתה האשה את מנהגיה כאשר נישאת לעם הארץ (עפ"י לקוטי הלכות).

‘זהיתה קומעת לו תפלין’. על דיון האחרונים אודות קשירת תפלין על איש על ידי אשה או ע"י כל מי שאינו מצווה בדבר – ע' במובא ביוסף דעת ע"ו לט.

דף לא

‘חבר שנעשה גבאי – דוחין אותו מחבירתו... רב הונא בר חייא איצטריכא ליה שעתא...’ הרי שנתנו חכמים דין 'עם הארץ' גם במקום שיש נאמנות ברורה על הטהרה, ולא נעשה חשוד לשום דבר – שהרי רב הונא בר חייא נעשה גבאי, ואין זה אלא גבאי לחבר. וכיוצא בזה מציינו לעיל שנהגו הכהנים סלסול בעצמם שגם תלמיד חכם יצטרך קבלת חבירות, ואין מיחדים ת"ח עם הטהרות. ואולם אפשר שחבר שנעשה גבאי, וכן ת"ח שלא קבל חבירות, אם אמרו לא נגענו – נאמנים (עפ"י חזו"א טהרות ט, יג ע"ש).

‘רב יוסף לא אזל... אומר: תנינא פירש אין מקבלין אותו’. תימא, וכי לא ידע הסיפא 'חזרו לומר?' ואפשר שסבר רב יוסף, אמנם מקבלים אותו אבל לא להיות ראש (שפת אמת). הסבר זה תואם עם הפירוש 'איצטריכא ליה שעתא' – שהוצרכו לראש ישיבה, ועל כן באו אליו שני גדולי הדור עם המון